

**Zarząd
Kompanii Węglowej SA
w Katowicach**

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

Na podstawie art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 roku o Najwyższej Izbie Kontroli¹, Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Katowicach przeprowadziła kontrolę w Kompanii Węglowej SA w Katowicach² oddział Kopalnia Węgla Kamiennego „Bielszowice” w Rudzie Śląskiej³ w zakresie prowadzenia przez nią gospodarki remontowej maszyn i urządzeń w latach 2005-2007.

W związku z kontrolą, której wyniki przedstawione zostały w protokole kontroli, podpisanym w dniu 21 sierpnia 2008 r., Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 60 ustawy o NIK, przekazuje Zarządowi niniejsze wystąpienie pokontrolne.

Najwyższa Izba Kontroli ocenia negatywnie działalność Kopalni w zakresie spraw objętych kontrolą.

¹ Dz. U. z 2007 r. Nr 231 poz. 1701, zwanej dalej „ustawą o NIK”

² Zwanej dalej „KW SA” lub „Spółką”

³ Zwanej dalej „Kopalnią”,

Powyższą ocenę uzasadniają następujące ustalenia i oceny cząstkowe:

1. Pracownicy Kopalni nie przestrzegali zatwierdzonej przez Zarząd i obowiązującej w KW SA „*Procedury opracowania planu inwestycyjnego i remontowego*”, dotyczącej planowania remontów na 2008 r. oraz wydanego w tym celu polecenia służbowego Dyrektora Technicznego Kopalni z dnia 10.07.2007 r. W rezultacie ponad połowa (53 %) remontów ujętych w planie na 2008 rok (na kwotę 9 285,0 tys. zł z zaplanowanych 17 500,0 tys. zł) została zgłoszona do planu niezgodnie z obowiązującą procedurą. I tak: Kierownik Działu Energomechanicznego (TM) zgłosił potrzeby remontowe oddziałów energomaszynowych pocztą elektroniczną na nieodpowiednim formularzu, w którym wprowadził w poszczególnych pozycjach wymieniał wszystkie urządzenia danego typu oraz podał łączną planowaną wartość remontów, jednakże nie podał istotnych informacji dotyczących ilości poszczególnych urządzeń planowanych do remontu, ich aktualnego stanu technicznego, zakresu planowanego remontu i przewidywanego terminu jego wykonania. Również Kierownik Działu Robót Górniczych (TG) naruszył określone w ww. regulacjach zasady, gdyż potrzeby swojego działu zgłosił jedynie telefonicznie. Kierownicy pozostałych działów Kopalni wprowadzając zgłaszali potrzeby remontowe na wymaganych formularzach, jednak nie zawsze były one prawidłowo wypełnione i częstokroć nie zawierały wszystkich wymaganych informacji. Stan ten, jak wyjaśniano, wynikał z braku możliwości dokładnego określenia ilości niezbędnych do zakupu części lub podzespołów wymagających remontu. Przyznawano jednak, że na etapie planowania mniej uwagi zwracano na ilość sztuk, a bardziej na przewidywaną wartość remontów danych urządzeń.

Zarówno osoby odpowiedzialne za opracowanie planu remontów, jak i Dyrektor Techniczny Kopalni, nie egzekwowali od ww. kierowników działów składania potrzeb remontowych zgodnie z procedurami. W konsekwencji w opracowanych planach remontów na lata 2005–2008, w wielu pozycjach podano jedynie kwoty, natomiast brak było wyszczególnienia typu urządzeń przewidywanych do remontu oraz ich ilości. Było to sprzeczne z zasadami określonymi przez Zarząd Spółki.

Tak skonstruowane plany finansowe remontów w kolejnych latach okresu objętego kontrolą zrealizowano odpowiednio w: 77 %, 91 % i 80 %.

Wprowadzając kierownicy poszczególnych działów Kopalni wyjaśniali, że podstawą do zamieszczenia remontu danego urządzenia lub maszyny w propozycji planu remontów były m.in. harmonogramy zagospodarowania podstawowych maszyn wydobywczych oraz

historia pracy poszczególnych urządzeń, określona np. w kartotekach pracy, jednakże jak wykazały ustalenia kontroli, dla wielu istotnych dla funkcjonowania Kopalni urządzeń, takich jak: przenośniki zgrzebłowe i taśmowe, kruszarki lub główne podzespoły tych urządzeń (bębny, przekładnie, silniki) nie prowadzono jakiejkolwiek ewidencji, na podstawie której można by określić czas ich pracy, kiedy i jakie remonty w nich wykonywano oraz jakie części wymieniono. Brak takiej ewidencji – zdaniem NIK - może prowadzić do nieracjonalnego wydatkowania środków na wielokrotne remonty tych samych maszyn i urządzeń, pomimo braku ekonomicznego i technicznego uzasadnienia takich działań.

Podobne wątpliwości budzą wyjaśnienia składane przez kierowników poszczególnych działów Kopalni, że przy określaniu potrzeb remontowych zlecanych firmom obcym, brane były pod uwagę posiadane zapasy magazynowe materiałów i części zamiennych, znajdujące się w Kopalni i innych zakładach KW SA, a także możliwości remontowe własnych służb. Ocenę taką uzasadnia bardzo niski stopień realizacji planu finansowego remontów obudów zmechanizowanych, który w 2005 r. wyniósł 42 %, a w 2007 r. 79 %. Jak wyjaśniono w toku kontroli, przyczyną niskiej realizacji planu na rok 2005 r. było *„wykorzystanie posiadanych rezerw elementów do obudów zmechanizowanych oraz posiadanych części do wykonania napraw elementów obudów możliwych do wykonania w warunkach Kopalni”*, a w 2007 r. *„zawarcie porozumienia na remont obudów z Zakładem Remontowym w Bieruniu – jednym z oddziałów KW SA - w związku z czym część kosztów remontowych była księgowana jako rozliczenia międzyzakładowe.”*

Niniejszą kontrolą objęto wyłącznie proces tworzenia planu remontów na rok 2008. Kontrolującym nie przedstawiono bowiem dokumentacji związanej z konstruowaniem planów na lata 2005-2007, gdyż dokumenty te zostały zniszczone. Powoływano się przy tym na treść obowiązującej w KW SA *„Procedury opracowania planu inwestycyjnego i remontowego”*, która dopuszczała niszczenie formularzy potrzeb remontowych, sporządzonych przez poszczególne działy Kopalni po upływie roku, którego dotyczyły.

2. Kontroli poddano wybrane postępowania przetargowe na zakup usług remontowych oraz materiałów remontowych, zrealizowane w trybie określonym w regulacjach wewnętrznych KW SA, tj.: jeden przetarg na remont bębnow do przenośników taśmowych w 2006 r., trzy przetargi na remonty przekładni do przenośników taśmowych i zgrzebłowych, realizowane kolejno latach 2005–2007 oraz dwa przetargi na zakup w latach 2005-2006 zespołów transformatorowych OZTK i rozruszników RK-22.

Stwierdzono, że wszystkie ww. postępowania przeprowadzono z naruszeniem przepisów obowiązującego w KW SA „Regulaminu określającego sposób postępowania w sprawach o udzielanie zamówień w Kompanii Węglowej SA”⁴. Jednocześnie stwierdzono, że w czterech skontrolowanych postępowaniach wymagania, jakie musiał spełniać wykonawca ubiegający się o udzielenie zamówienia, zostały zdaniem NIK określone w sposób, który utrudniał uczciwą konkurencję. I tak:

- W dwóch postępowaniach, dotyczących wykonania remontów kilku typów przekładni do przenośników taśmowych i zgrzeblowych⁵, wykluczono wykonawców, którzy nie posiadali autoryzacji do dokonywania remontów, udzielonej im przez producenta. Jednocześnie wymóg taki nie został postawiony w innych podobnych postępowaniach⁶, w których do negocjacji dopuszczono wszystkie firmy, które złożyły ofertę. W konsekwencji - po przeprowadzonych negocjacjach - w przypadku remontu jednych przekładni, komisja przetargowa dokonała wyboru najkorzystniejszych ofert wyłącznie spośród ofert zawierających autoryzację producenta (pomimo, że były mniej korzystne cenowo od wykluczonych), natomiast w przypadku innych przekładni - spośród wszystkich złożonych ofert.

Ani w specyfikacji istotnych warunków zamówienia⁷, ani w okazanych kontrolującym dokumentacjach techniczno-ruchowych⁸ użytkowanych przez Kopalnię przenośników, nie zawarto wymogu posiadania przez wykonawców remontów autoryzacji producenta. Nie można zgodzić się ze stanowiskiem przedstawionym przez członka komisji przetargowej, który w złożonych wyjaśnieniach stwierdził że: „firmy posiadające autoryzację mają dostęp do oryginalnych części producenta, co gwarantowało dłuższą żywotność remontowanego urządzenia”, gdyż tylko w przypadku niektórych przenośników w ich DTR nałożono wymóg stosowania oryginalnych części zamiennych, a brak autoryzacji producenta nie świadczy o braku dostępu do tego typu części.

W wyniku dwóch opisanych wyżej postępowań Kopalnia zawarła dziewięć umów o łącznej wartości do 1 888,0 tys. zł.

W przypadku dwóch postępowań na zakup zespołów transformatorowych i rozruszników kopalnianych dla potrzeb Kopalni wskazano na wyrób konkretnego

⁴ Zwanego dalej „Regulaminem postępowania”

⁵ Preinfalk, Jahnell, Brautigam, Marbaise, Gwarek-1200

⁶ Postępowania dotyczące remontów przekładni do urządzeń Samson III, PO-2, PTG-50/1000, RZN-750.

⁷ Zwanej dalej „SIWZ”

⁸ Zwanej dalej „DTR”

producenta, poprzez podanie konkretnych znaków towarowych⁹, a wskazaniu takiemu nie towarzyszyły wyrazy „lub równoważny”. Nie dopuszczono tym samym możliwości stosowania zamienników czym, zdaniem NIK, utrudniono konkurencję. W rezultacie, w pierwszym postępowaniu, prowadzonym w 2005 r. ofertę złożył tylko producent ww. urządzeń, a w drugim (w 2006 r.) wpłynęły tylko dwie oferty, w tym jedna producenta.

Zdaniem NIK, przedstawione w toku kontroli przez Głównego Elektryka Kopalni wyjaśnienia, zgodnie z którymi przyczyną opisanego wyżej działania komisji w 2005 r. był fakt, że DTR urządzeń, z którymi miały współpracować ww. zespoły transformatorowe i rozruszniki, nie dopuszczały stosowania urządzeń równoważnych, nie zasługują na uwzględnienie, gdyż przedmiotem przetargu był w istocie zakup urządzenia, które spełnia określoną funkcję, a nie urządzenia określonego typu od danego producenta. Stanowisko takie potwierdza rozstrzygnięcie przetargu na zakup ww. urządzeń w 2006 r., kiedy to kopalniana komisja przetargowa, pomimo opisanego wyżej zapisu SIWZ, zaakceptowała wybór urządzeń równoważnych, zaproponowanych przez drugiego z oferentów.

Stwierdzono ponadto, że komisja przetargowa w pierwszym postępowaniu (w 2005 r.) zadecydowała złożyć wniosek do Zarządu KW SA o unieważnienie przetargu, odstąpienie od ogłoszenia ponownego przetargu oraz o wyrażenie zgody na przeprowadzenie negocjacji z producentem wymienionych w SIWZ rozruszników i transformatorów. Wniosek ten umotywowano: *„uzasadnionym przypuszczeniem, że na ponownie ogłoszony przetarg również wpłynie tylko jedna oferta”* oraz *„pilną potrzebą udzielenia zamówienia”*. Nie uzasadniono jednak szczegółowo ww. zapisów, wbrew obowiązкови określoneму w § 24 ust. 4 *„Regulaminu postępowania”*. Natomiast w drugim postępowaniu (w 2006 r.) pomimo, że - w zakresie każdego zadania - również złożono tylko jedną ważną ofertę, komisja nie wnioskowała o unieważnienie przetargu i odstąpienie od ogłoszenia ponownego przetargu, a także nie wystąpiła do KW SA o wyrażenie zgody na przeprowadzenie negocjacji tylko z jednym wykonawcą. Uznała bowiem, że *„skoro w przetargu złożone zostały dwie oferty, to można było kontynuować procedurę przetargową bez występowania o ww. zgodę do Zarządu KW SA”*.

Ustalono również, że w postępowaniu prowadzonym w 2006 r. komisja przetargowa dokonała analizy cen uzyskanych przez inne oddziały KW SA w zakresie przedmiotu

⁹ np. OZTK-0361 i OZTK-1361

przetargu. Po stwierdzeniu, że wynegocjowane przez Kopalnię ceny 4 zadań znacząco odbiegają od cen obowiązujących w 2006 r. w innych oddziałach KW SA, komisja wystąpiła o unieważnienie przetargu w części dotyczącej tych zadań pomimo tego, że obowiązujący wówczas „*Regulamin postępowania*” nie dawał komisji takich uprawnień. Działanie to było ekonomicznie uzasadnione, jednak zdaniem NIK sytuacja ta wskazuje na wady obowiązujących w Kopalni regulacji wewnętrznych.

W wyniku opisanych wyżej dwóch postępowań Kopalnia zawarła trzy umowy na zakup rozruszników i transformatorów o łącznej wartości do 1 655,3 tys. zł.

- W dwóch postępowaniach prowadzonych w 2007 r. na zakup usług remontowych przekładni i bębnow, komisja przetargowa prowadziła negocjacje z wykonawcą, którego oferty nie spełniały wymogu określonego w SIWZ, jako „bezwzględny”¹⁰.

W obu przypadkach komisja przetargowa w protokołach stwierdziła, że złożone w obu postępowaniach oferty były zgodne z warunkami zawartymi w SIWZ. Zmiana stanowiska komisji w tym zakresie nastąpiła dopiero w trakcie drugiego etapu postępowania, co odnotowano w protokołach z negocjacji oraz protokołach końcowych z tych postępowań. Zdaniem NIK fakt ten świadczy o nierzetelnej weryfikacji przez komisję przetargową złożonych w postępowaniach ofert.

W wyniku tych postępowań Kopalnia zawarła pięć umów na zakup ww. usług o łącznej wartości do 1 010,9 tys. zł.

NIK negatywnie ocenia również fakt, że kontrolującym nie udostępniono kompletu dokumentacji przetargowej, dotyczącej przeprowadzonych w 2006 r. postępowań na remont wiertarek elektrycznych¹¹ oraz na remont silników i pomp hydraulicznych do kombajnów ścianowych i agregatów hydraulicznych¹². Pracownik odpowiedzialny za jej przechowywanie nie potrafił jednak wyjaśnić przyczyn braku ww. dokumentów. W wyniku przeprowadzenia tych postępowań Kopalnia zawarła trzy umowy na łączną kwotę ponad 380 tys. zł.

3. Pracownicy Kopalni tylko w przypadku 2 na 14 skontrolowanych umów zakupu usług remontowych¹³ w pełni przestrzegali obowiązujące w KW SA procedury dotyczące zasad przekazywania i dokumentowania wykonania remontów, a także sporządzali i rozliczali

¹⁰ Dołączenia do ofert wykazu wykonanych w ciągu ostatnich 3 lat usług stanowiących przedmiot przetargu (wg załączonego wzoru) o określonej minimalnej wartości dla każdego zadania.

¹¹ nr 1860023

¹² nr 1850627.

¹³ Zawartych w wyniku opisanych w poprzednim punkcie wystąpienia postępowań.

zlecenia na remonty zgodnie z zawartymi umowami. W przypadku pozostałych 12 umów, analiza przedstawionych dokumentów wykazała następujące braki i nieprawidłowości:

- brak upoważnień do odbioru przekładni przez pracownika wykonawcy z kopalni (41 przypadków w ramach realizacji 10 umów),
- brak wymaganych podpisów Głównego Mechanika/Głównego Elektryka i/lub inżyniera TI w dokumencie wyrażającym zgodę na wysyłkę urządzeń oraz podzespołów do remontu (12 przypadków w ramach realizacji 7 umów),
- brak wymaganych podpisów na zleceniach remontowych (3 przypadki w ramach realizacji 3 umów),
- brak protokołów kwalifikacji urządzenia (20 przypadków w ramach realizacji 5 umów),
- brak wymaganych podpisów na ww. protokołach (5 przypadków w ramach realizacji 3 umów),
- brak protokołów odbioru technicznego lub wymaganych podpisów na tych dokumentach (18 przypadków w ramach realizacji 5 umów),
- brak protokołów przekazania do remontu oraz brak awiza wysyłkowego (6 przypadków w ramach realizacji 1 umowy),
- stwierdzono przypadek wysłania do remontu dwóch zespołów bębnow napędowych w zamian za wycofane z remontu dwa tego samego typu zestawy, niezdatne do remontu z uwagi na stwierdzony zakres uszkodzeń. Przed ich wysłaniem pominięto jednak obowiązujące w Kopalni procedury kwalifikacji i wysyłki (brak zgody na wysyłkę, brak protokołu kwalifikacji urządzenia do remontu, brak protokołu przekazania do remontu).

Stwierdzono również, że:

- 4 sztuki przekładni zostały wysłane do remontu przed podpisaniem stosownych umów z wykonawcą (dotyczy 2 umów),
- uzgadniano z wykonawcą przesunięcie terminu realizacji remontów bez sporządzenia na piśmie stosownych aneksów do umów (dotyczy 4 umów),
- po naprawach dokonanych w wyniku uznanej reklamacji nie potwierdzono zgodności odbieranego urządzenia z warunkami technicznymi umowy (w 2 przypadkach dotyczących realizacji 2 umów),
- dowody Wz, dokumentujące przywóz do Kopalni 20 sztuk wyremontowanych przekładni, nie zostały odnotowane w książce ewidencji ruchu samochodów na jej posterunku bramowym.

Opisane powyżej fakty, w ocenie NIK świadczą o niewłaściwym nadzorze nad realizacją w Kopalni procedur dotyczących zlecenia i realizacji usług remontowych.

Na negatywną ocenę zasługuje fakt, że część dokumentów związanych z realizacją remontów (protokoły weryfikacji, protokoły przekazania do remontu, awiza) mogła ulec zniszczeniu. Umożliwiła to zatwierdzona przez Zarząd KW SA procedura „*Naprawy i remonty maszyn i urządzeń*”, która przewidywała przechowywanie ww. dokumentów tylko przez 1 rok lub 2 lata. Zdaniem NIK ograniczenie w procedurze czasu archiwizowania ww. dokumentów utrudnić może weryfikację dokumentów księgowych¹⁴, dla których stanowią one podstawę, zwłaszcza że okres przechowywania tych ostatnich wynosi 5 lat.

Szczególnie krytycznie ocenić należy, opisany wyżej fakt nie odnotowania na posterunku bramowym Kopalni przywozu 20 sztuk wyremontowanych przekładni. Pracownicy Kopalni odpowiedzialni za realizację ww. umów wyjaśniali wprawdzie, że przekładnie te zostały dostarczone na Kopalnię, jednak pracownik ochrony na terenie Kopalni praktycznie wykluczył możliwość zaniedbania swoich obowiązków i poddał w wątpliwość fakt wwozu na teren Kopalni ww. podzespołów. Rozbieżności te, w ocenie NIK wskazywać mogą bądź na brak właściwego nadzoru nad pracą ochrony Kopalni i słabą szczelność systemu rejestracji przywozu i wywozu urządzeń z terenu Kopalni, bądź na możliwość wystąpienia kradzieży, co w połączeniu z zapłatą za wykonany remont mogło prowadzić do poniesienia przez Kopalnię znacznych strat. Podkreślić przy tym należy, że z uwagi na brak ewidencji pracy poszczególnych podzespołów (w tym przypadku przekładni), pozwalającej na jednoznaczne ustalenie, w którym miejscu w Kopalni zabudowany jest dany podzespół, uniemożliwia stwierdzenie, czy ww. przekładnie wróciły na teren Kopalni.

4. Ustalono ponadto, że pracownicy Kopalni nie zawsze naliczali i egzekwowali od wykonawców, przewidziane w umowach remontowych, kary umowne z tytułu nieterminowego przekazania/dostarczenia urządzeń i podzespołów po remoncie. W przypadku realizacji trzech umów wyremontowane urządzenia dostarczone zostały na Kopalnię ze zwłoką wynoszącą od 6 do 29 dni. Pomimo tego kar umownych Kopalnia nie naliczyła, a zgodnie z zawartymi umowami kary te powinny wynieść łącznie 3,5 tys. zł. W jednym z analizowanych przypadków opóźnienie w dostawie wyniosło 54 dni, a karę

¹⁴ np. faktur, dowodów PZ, WZ itp.

umowną wprowadzie naliczono, jednak była ona o 2,5 tys. zł niższa niż wynikało to z zawartej umowy.

5. Zakup materiałów remontowych¹⁵ przebiegał zgodnie z obowiązującymi w KW SA procedurami i zapisami zawartych umów.
6. Kopalnia nie przestrzegała terminów płatności kwot, wynikających z faktur za wykonane usługi remontowe. Żadna ze 149 faktur, wystawionych w ramach skontrolowanych 17 umów, nie została zapłacona w terminie. Zwłoka w płatności w 2005 r. wynosiła od 32 do 59 dni, w 2006 r., od 40 do 107 dni, a w 2007 r. od 35 do 176 dni. Główni Księgowi Kopalni (były i obecny) fakt ten tłumaczyli trudną sytuacją finansową Kopalni. W efekcie, została ona obciążona odsetkami za zwłokę w łącznej wysokości 29,9 tys. zł.
7. Kopalnia zakupiła i zaliczyła jednorazowo w koszty zużycia materiałów ognioszczelne zespoły transformatorowe typu ZT i OZTK oraz wyłączniki/rozszerzniki kopalniane typu RK, RE, KWSOI, RK, OW, OWD, HA. Zdaniem NIK urządzenia te winny być zakwalifikowane i ujęte w ewidencji środków trwałych, ze względu na ich przewidywany okres użytkowania¹⁶, wartość początkową¹⁷ oraz kompletność i gotowość do użytkowania. Wartość ww. urządzeń, nie zaliczonych do środków trwałych, ani nie ujętych w zadaniach inwestycyjnych, wyniosła 3 376,0 tys. zł.

Działanie to, w ocenie NIK, było niezgodne z art. 3 ust. 1 pkt 15 lit. b ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości¹⁸, wg którego maszyny i urządzenia o przewidywanym okresie ekonomicznej użyteczności dłuższym niż rok, kompletne, zdatne do użytku i przeznaczone na potrzeby jednostki, zalicza się do środków trwałych. W konsekwencji nie dokonywano odpisów amortyzacyjnych w myśl art. 16 f ust. 1 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych¹⁹, które – zgodnie z art. 15 ust. 6 tej ustawy - stanowią koszt uzyskania przychodów. Ponadto, wbrew obowiązkowi określonymu w art. 16 e ust. 1 pkt 1 i 2 tej ustawy, po upływie roku od wprowadzenia ww. urządzeń do użytkowania, służby księgowe Kopalni nie dokonały ich przekwalifikowania i nie zaliczyły ww. urządzeń do środków trwałych w cenie nabycia oraz nie zmniejszono kosztów uzyskania przychodów o różnicę między ceną nabycia a kwotą odpisów amortyzacyjnych, przypadającą na okres ich dotychczasowego używania.

¹⁵ Zawartych w wyniku postępowań opisanych w poprzednim punkcie wystąpienia

¹⁶ powyżej 1 roku

¹⁷ powyżej 3,5 tys. zł wg cen zakupu

¹⁸ Dz. U. z 2002 r. Nr 76, poz. 694, ze zm.

¹⁹ Dz. U. z 2000 r. Nr 54, poz. 654, ze zm.

NIK nie podziela stanowiska zaprezentowanego przez Głównego Księgowego Kopalni, który stwierdził, że urządzenia te nie spełniały kryteriów środka trwałego, gdyż nie były samodzielnymi maszynami czy urządzeniami, lecz stanowiły część składową danego typu obiektów. Interpretacja taka wiązałaby się bowiem z koniecznością ujęcia ww. urządzeń w skład tzw. zbiorczego środka trwałego (np. na jednym dowodzie OT z kombajnem, przenośnikiem lub kołowrotem) oraz koniecznością dokonywania odpisów amortyzacyjnych od takiego środka trwałego. Przeczą temu również, złożone w toku kontroli wyjaśnienia zajmującego się tymi urządzeniami sztygara zmianowego ruchu elektrycznego Kopalni, który stwierdził, że urządzenia te są kompletne i zdadne do samodzielnej pracy, tj. do załączania, wyłączania i sterowania różnymi maszynami górniczymi. Wskazał również przypadki, że zabudowany wyłącznik kopalniany, zainstalowany do obsługi kołowrotu, po jego zdemontowaniu, bez zmiany miejsca zabudowy obsługiwał inne urządzenia np. napęd kolejki. Wskazuje to jednoznacznie, że urządzenia te nie były częściami składowymi innych obiektów, a tym samym nie stanowiły elementu zbiorczych środków trwałych.

O nieprawidłowym zakwalifikowaniu zakupów ww. urządzeń w koszty materiałów świadczy również fakt, że w badanym okresie Kopalnia zlecała ich remonty. W ramach realizacji umowy z 2005 r. przekazano do remontu 36 rozruszników kopalnianych i 2 ognioszczelne zespoły transformatorowe, które użytkowane były przez Kopalnię dłużej niż rok²⁰. Wartość wykonanych na tych „*materiałach*” usług remontowych wyniosła 693,8 tys. zł.

Dodatkowo stwierdzić należy, że w ww. umowie ceny usług remontowych ustalono podając ich maksymalną wysokość, dopuszczając przy tym możliwość ich negocjacji przy realizacji remontu konkretnego urządzenia. Okazało się jednak, że przy rozliczaniu remontów konkretnych urządzeń nie negocjowano z wykonawcą cen wykonanych usług, lecz stosowano wyłącznie zawarte w umowie ceny maksymalne. Nie zasługują przy tym na uwzględnienie wyjaśnienia przedstawione przez p.o. Głównego Elektryka Kopalni, który stwierdził, że przyczyną stosowania maksymalnych stawek był to, że „*szacowane koszty remontu rzeczywistego znacząco przekraczały wartość remontu wykazaną w umowie*”. Ustalono bowiem, że w protokołach odbioru wykonanych usług nie podawano ani zakresu wykonanych napraw, ani nie określano wartości poszczególnych

²⁰ zakupionych w latach 1988-2003

składników cenotwórczych remontu²¹, a zatem niemożliwe było określenie, jaki był faktyczny zakres i wartość wykonanych robót.

8. Kopalnia nieprawidłowo zaliczyła koszty zakupu tarcz półsprzęgła w koszty usług remontowych przekładni do przenośników taśmowych w łącznej kwocie 102,5 tys. zł, z czego 37,5 tys. zł zaliczono do kosztów realizacji umowy z 2005 r. zawartej przez KW SA, a 65,0 tys. zł do kosztów realizacji umowy zawartej przez Kopalnię w 2007 r. Ustalono bowiem, że określony w umowach zakres remontu nie obejmował wymiany tarcz półsprzęgła w trakcie remontu przekładni, a w protokołach odbioru remontu przekładni tarcze te wykazano odrębnie jako części zamienne.

Podkreślić należy, że tarcze półsprzęgła nie są elementem składowym przekładni, w związku z czym zaliczenie kosztów ich zakupu do kosztów usług remontowych było sprzeczne z obowiązującym w KW SA Zakładowym Planem Kont²².

9. W Kopalni przeprowadzane były, przez uprawnione osoby dozoru ruchu, okresowe kontrole urządzeń budowy przeciwwybuchowej, w tym m.in. ognioszczelnych zespołów transformatorowych, wyłączników i rozruszników kopalnianych. Obowiązek ich przeprowadzania wynika z pkt 10.14 załącznika nr 5 do rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 28 czerwca 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy, prowadzenia ruchu oraz specjalistycznego zabezpieczenia przeciwpożarowego w podziemnych zakładach górniczych²³. Przeprowadzona kontrola dokumentacji z kontroli wykazała, że w 17 przypadkach na 58 dokumenty potwierdzające jej wykonanie zawierają nieprawdziwe informacje. W kartach ewidencyjnych urządzeń budowy przeciwwybuchowej odnotowano bowiem, że 11 osób rzekomo przeprowadzających kontrole ww. urządzeń, w dniach określonych w kartach nie zjeżdżały na dół kopalni. W siedmiu przypadkach osoby te były na urlopie, w trzech na zwolnieniu lekarskim, w jednym brały udział w szkoleniu, a w sześciu wykorzystywały dzień wolny za dzień wcześniej przepracowany.

Wprawdzie Główny Inżynier Energomechaniczny Kopalni zapewniał, że ww. kontrole zostały przeprowadzone, tylko wpisywana w kartach ewidencji data nie była datą faktyczną, jednak w ocenie NIK, działanie takie nosi cechy poświadczenia nieprawdy w dokumentach, a nierzetelne dokumentowanie kontroli okresowych nie daje wystarczającej pewności, że dana kontrola w ogóle została przeprowadzona oraz czy nie

²¹ ceny remontu obudowy, ceny robocizny, cen części zamiennych

²² Załącznik nr 3 do uchwały Zarządu Kompanii nr 3082/2005 z 8 grudnia 2005 r.

²³ Dz. U. Nr 139, poz. 1169 ze zm., zwane dalej „rozporządzeniem MG w sprawie BHP”.

została przeprowadzona po upływie trzech miesięcy od daty ostatniej kontroli (czyli niezgodnie z wymogami bezpieczeństwa). Brak tych gwarancji - w ocenie NIK - stwarza realne zagrożenie dla życia i zdrowia pracowników oraz świadczy o braku właściwego nadzoru ze strony kierownictwa Kopalni nad prawidłowością przestrzegania przepisów BHP.

10. W ramach umów zawartych w 2005 r. przez KW SA, w trybie z wolnej ręki, w latach 2005–2006 Kopalnia dokonała zakupu części zamiennych oraz usług remontowych, dotyczących obudów zmechanizowanych produkcji Fazos SA, na łączną kwotę netto 3 802,6 tys. zł, jak również zakupu części zamiennych oraz usług remontowych bębnow i przekładni do przenośników taśmowych i zgrzeblowych produkcji „Pioma SA” na łączną kwotę netto 5 331,8 tys. zł. Zastosowanie tego trybu uzasadniano treścią § 428 rozporządzenia MG w sprawie BHP, a Prezes Urzędu Zamówień Publicznych wydał na zastosowanie tego trybu niezbędną zgodę. W 2006 r. Zarząd KW SA wypowiedział ww. umowy, a remonty części ww. obudów zlecono Zakładowi Remontowo–Produkcyjnemu w Bieruniu²⁴, zaś remonty bębnow i przekładni wykonawcom wyłoniomym w wyniku przetargów.

W wyniku porównania cen jednostkowych netto części zamiennych do wybranych obudów, stosowanych przez obu ww. dostawców stwierdzono, że w przypadku większości części zamiennych ceny określone w umowie z Fazos były wyższe (nawet o 50-70%) od cen tych samych części, określonych w porozumieniach z ZRP w Bieruniu.

Porównanie cen jednostkowych usług remontowych i części zamiennych, zawartych w umowie z firmą Pioma SA, z cenami tych samych usług i części określonymi w umowach zawartych z innymi wykonawcami wykazało, że ceny określone w umowie z Pioma SA były znacznie wyższe od uzyskanych później w wyniku przetargów. Dla przykładu, ceny jednostkowe części zamiennych do przekładni przenośnika typu Gwarek B1000, określone w umowie z 2005 r., w stosunku do określonych w umowach zawartych w wyniku postępowań przetargowych w latach 2006-2007 były wyższe o minimum 10 % i maximum o 297 %. Zaznaczyć również należy, że producent urządzeń (Pioma SA) złożył ofertę w dwóch z tych przetargów²⁵ i zaoferował ceny niższe niż w umowie zawartej wcześniej w trybie z wolnej ręki.

²⁴ wchodzącemu w strukturę KW SA, zwanemu dalej „ZRP w Bieruniu”

²⁵ W 2006 na remont bębnow i w 2007 r. na remont przekładni

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi, Najwyższa Izba Kontroli wnosi o:

- 1. Wzmożenie nadzoru nad odpowiednimi służbami Kopalni „Bielszowice” i egzekwowanie od nich przestrzegania obowiązujących w KW SA procedur planowania i przeprowadzania remontów, a także „Regulaminu określającego sposób postępowania w sprawach o udzielanie zamówień w Kompanii Węglowej S.A.”;**
- 2. Rozważenie możliwości dokonania w obowiązujących procedurach planowania i przeprowadzania remontów zmian uwzględniających możliwość wydłużenia okresu archiwizowania takich dokumentów jak: formularze potrzeb remontowych, protokoły weryfikacji, protokoły przekazania do remontu, awiza wysyłkowe;**
- 3. Naliczanie i egzekwowanie kar umownych za nieterminową realizację usług zgodnie z zawartymi umowami.**
- 4. Dokonanie prawidłowej klasyfikacji wyłączników (rozruszników) kopalnianych i zespołów transformatorowych spełniających kryteria środków trwałych oraz przeprowadzenie stosownych korekt w naliczonym i odprowadzonym podatku dochodowym od osób prawnych;**
- 5. Wzmożenie nadzoru nad uprawnionymi osobami dozoru ruchu Kopalni „Bielszowice” poprzez egzekwowanie od nich prawidłowego i rzetelnego dokumentowania przeprowadzanych okresowych kontroli urządzeń budowy przeciwybuchowej.**

Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Katowicach, na podstawie art. 62 ust. 1 ustawy o NIK, oczekuje przedstawienia przez Zarząd, w terminie 15 dni od daty otrzymania niniejszego wystąpienia pokontrolnego, informacji o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków, bądź o działaniach podjętych w celu realizacji wniosków lub przyczyn niepodjęcia takich działań.

Zgodnie z treścią art. 61 ust. 1 ustawy o NIK, w terminie 7 dni od daty otrzymania niniejszego wystąpienia pokontrolnego, przysługuje Zarządowi prawo zgłoszenia na piśmie do Dyrektora Delegatury NIK w Katowicach umotywowanych zastrzeżeń w sprawie ocen, uwag i wniosków zawartych w tym wystąpieniu.

W razie zgłoszenia zastrzeżeń, zgodnie z art. 62 ust. 2 ustawy o NIK, termin nadesłania informacji, o którym mowa wyżej, liczy się od dnia otrzymania ostatecznej uchwały właściwej komisji NIK.